

Sevärdheter i ekoparken och dess närhet:

- 1 Ännaboda** är en bra utgångspunkt för ett besök i ekoparken. Här finns information om Kilsbergen och många av vandringslederna och skidspåren utgår härifrån. En skidbacke finns i närheten. Fiskekort finns till försäljning samt möjligheter till mat och logi.
- 2** Vid **Latorp** håller Sveaskog på att återskapa ett tio hektar stort lövängslandskap genom röjning och betande djur. I de kalkrika markerna hittas bland annat orkidén guckusko. Lövängar är en kulturmiljö som förr var vanlig men som i dag nästan försvunnit då markerna växt igen
- 3 Skvalebergets naturreservat** har Närkes största bestånd av idegran. Beståndet är troligtvis en kvarleva från inlandsisens tillbakadragande då Kilsbergsbranten var en havsstrand.
- 4 Skinnarsågsfallet** är ett vackert vattenfall med en naturskön rastplats.
- 5 Lövbrickans naturreservat** ger en mäktig påminnelse om inlandsisens dramatiska påverkan på landskapet. Omfattande klapperstensfält och tydliga spår efter högsta kustlinjen vittnar om inlandsisens tillbakadragande under den senaste istiden.

Vargkitteln

- 6 Vargkitteln** är en dramatisk klippformation med vattenfall i den mellersta Trolldalen. En bäck kastar sig utför en brant och samlas upp i en kittel gjord av berghällar.
- 7 Skansberget** har lämningar av en fornborg från tidig järnålder. Fornborgen användes troligtvis som tillflyktsort för bygdens folk under oroliga tider.
- 8 Trolldalarna** består av tre sprickdalar som bildades när inlandsisen smälte för 10 000 år sedan. Den mellersta

sprickdalen är den mest storslagna och är även naturreservat. Krönen täcks av 300-årig tallskog som i de branta sluttningarna övergår till trolska granskogar. I de kalkrika markerna växer orkidéer som korallrot och spindelblomster. Längs vandringsleden i reservatet finns även **Trollgrytan** som är en vattenfylld jättegyta. Jättegytor uppstod när smältvatten från inlandsisen och stenar bildade en kraftig virvel som borrade sig ner genom urberget.

9 Tomasboda med Kilsbergsstugan är en traditionell rastplats med servering vissa tider under skidsäsongen. Stugan är det enda som återstår av den lilla by med ett 15-tal torp och byggnader som en gång fanns i Tomasboda.

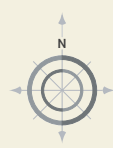
10 Blankhult är en bra utgångspunkt för vandringar i ekoparken. Här passerar Bergslagsleden och det finns även markerade leder till Skrikarboda, Rusakulan samt fornborgen Ullavi klint, som är belägen strax öster om ekoparken.

11 Rusakulan har en storslagen utsikt in över Västmanland och Närke. En klar dag går det att med en bra kikare se inte mindre än 21 kyrktorn. Nästan alla dessa kyrkor härstammar från medeltiden, vilket berättar om områdets kulturhistoriska betydelse.

12 Skrikarboda är en klassisk raststuga i Kilsbergen. Här finns även ett vindskydd och eldplats som alltid är tillgängliga.

13 En **kolningsplats** finns att besöka vid vägen mellan Lockhyttan och Klockhammar. Närkes Kils hembygdsförening reser om hösten och kolar en kolmila på samma sätt som förr.

14 Lockhyttan är en av Kilsbergens hyttbyar. Norr om vägen har Sveaskog återskapat en beteshage där det växer gott om hassel. Även Närkes landskapsdjur, den lilla hasselmusen, hittas här.

- Informationstavla
- Parkering
- Vandringsled
- Vindskydd
- Utsikt
- Fornlämning
- Dricksvatten
- Café
- Servering
- Hotell
- Skidspår
- Raststuga
- Camping
- Torrpass
- Sevärdhet
- Ekopark
- Sankmark/myr
- Öppen mark
- Mark utanför ekoparken
- Väg < 5 m
- Enskild väg
- Enskild sämre väg
- Stigar/leder
- Naturreservat
- Bergslagsleden
- Göljestigen

Ur karta © Lantmäterverket Gävle 2004. Medgivande M2004/3981.

Ekopark Kilsbergen

0 0,5 1 1,5 2,0 2,5 km

Allemansrätten – frihet under ansvar!

Allemansrätten är en förmån som tillåter att vi rör oss fritt i skog och mark så länge vi tar hänsyn till växt- och djurlivet. Grundregeln är att inte störa – inte förstöra. Du får gärna tälta något dygn, plocka icke fridlysta blommor, svamp och bär. Du får även elda om det inte finns risk för brand, men glöm inte att släcka ordentligt efteråt. Mer information om allemansrätten kan du få av Naturvårdsverket på www.allemansratten.se

Vad är en ekopark?

En ekopark är ett större sammanhängande skogslandskap med höga naturvärden och naturvårdsambitioner. En ekopark är minst 1000 hektar stor och minst 50 procent av den produktiva skogsmarken används som naturvårdsareal. I ekoparkerna styr de ekologiska värdena över de ekonomiska.

Detta är Sveaskog

Sveaskog är Sveriges största skogsägare, med 15 procent av den produktiva skogsmarken, och en ledande leverantör av timmer, massaved och biobränsle. Företaget arbetar dessutom aktivt med markaffärer och tillhandahåller jakt och fiske samt mark för lokala företagare inom naturbaserad turism.

Skogen är kärnan i Sveaskog och företagets vision är att vara främst på att utveckla skogens värden. Genom att förvalta skogen föredömligt och arbeta lönsamhetsinriktat och med miljöhänsyn bidrar Sveaskog till en långsiktig hållbar utveckling. Sveaskog ska ge ägaren avkastning på skogskapitalet och vara en föredömlig arbetsgivare och affärspartner. Företaget satsar långsiktigt på forskning och utveckling och för en aktiv dialog med intressenter.

Verksamheten är decentraliserad och finns över hela landet. Koncernen omsätter cirka 6 miljarder kronor och har 730 anställda. Sveaskog ägs av svenska staten.

För mer information:

www.ekopark.se, www.sveaskog.se eller Sveaskogs kundcenter 0771-787 100

SVEASKOG

Ekopark
Kilsbergen

West Studios • Foto: J. P. Lahal/Naturfotograferna, Mats Rosenberg, Jan Malmgren och Sveaskog • Tryck: Ätta45 Tryckeri AB • September 2007

SVEASKOG

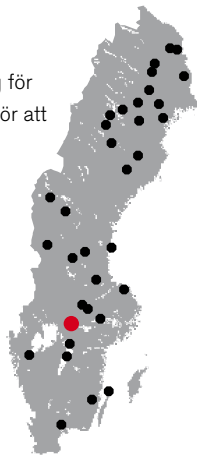
Välkommen till Ekopark Kilsbergen och Sveaskog

Som en del av Bergslagen, bara två mil väster om Örebro, ligger Ekopark Kilsbergen. På avstånd tornar Kilsbergen upp sig som en blånande siluett över Närkeslätten vilket har gett bergen sitt smeknamn – De blå bergen. Här kan du som besökare vandra omkring i granskogsklädda sprickdalar, fiska i stilla skogstjärnar eller vintertid skida fram bland frostbitna björkar på glittrande snö. Inlandsisens dramatiska prägel på landskapet avspeglar sig tydligt i form av vidsträckta klapperstensfält, rullstensåsar och jättegrytor.

I dag råder stillhet i skogarna men Kilsbergens många hyttor, gruvhål och kolmilor vittnar om den hektiska tid som rådde när Bergslagen var ett centrum för järnframställning och bergen sjöd av aktivitet. För att bevara och utveckla natur- och kulturvärdena i norra Kilsbergens skogar har Sveaskog valt att göra området till ekopark.

Sveaskogs ekoparker – för naturen och människan

Ekoparkerna är ett av Sveaskogs verktyg för att arbeta med naturvård. Här arbetar vi för att bevara, återskapa och utveckla höga naturvärden. Minst hälften av den produktiva skogsmarken används för naturvård. Skogsbruk bedrivs i de flesta ekoparker, men anpassas till områdets natur- och kulturvärden. I ekoparken styr ekologiska värden över ekonomiska. Samtidigt sätts skogens betydelse för friluftslivet och människans välbefinnande i centrum. Sveaskog utvecklar sammanlagt 34 ekoparker runt om i landet. Tillsammans med Skogsstyrelsen tecknar vi särskilda naturvårdsavtal för samtliga ekoparker. Avtalen ska säkra ett långsiktigt skydd för natur- och kulturvärden. Ekopark Kilsbergen invigdes 2007 och blev Sveaskogs 18:e ekopark.

Ekoparken bevarar och förändrar

För att bevara den biologiska mångfalden krävs olika metoder – alltifrån aktiv skötsel till orördhet. I Ekopark Kilsbergen vill Sveaskog återskapa granskogar med höga naturvärden och göra en betydande satsning på lövskog och ädellövskog. En skötselåtgärd är naturvårdsbränningar för att öka andelen lövträd i tallskogarna och för att gynna värden knutna till brandpräglade skogar. På cirka hälften av ekoparkens skogsmarksareal bedrivs virkesproduktion, men med hänsyn till natur- och kulturvärden. Tabellen nedan visar Sveaskogs långsiktiga naturvårdsambitioner för ekoparken.

Naturvårdssatsningen i Ekopark Kilsbergen

Naturtyper med höga naturvärden	Utgångsläge 2007	Restaurering	I framtiden
Grannaturskog	6 %	11 %	17 %
Lövnaturskog	5 %	18 %	23 %
Tällnaturskog	3 %	6 %	9 %
Lövrik barnaturskog	< 1 %	4 %	5 %
Summa skog med höga naturvärden	15 %	39 %	54 %

Ekopark Kilsbergen omfattar ca 3 700 hektar varav ca 3 200 hektar är skogsmark. Med den förstärkta och generella hänsyn för natur- och kulturvärden som även lämnas i resterande produktionsskogar blir den totala naturvårdsarealen 61 procent.

Granklädda sprickdalar

Några av de mest storslagna miljöerna i ekoparken är Trolldalarna med sina tre sprickdalar. Sprickdalarna bildades när inlandsisen smälte och smältvatten blandat med sten och grus forsade fram i sprickor och slipade ned bergssidorna. Otillgängligheten har medfört att skogen i stort sett fått stå orörd. Branta sluttningar är be vuxna med gammal granskog och på krönen hittas tallar som är flera hundra år gamla. Mossbevuxna, döda granar ligger i skogen och den trolska naturen ger en bild av hur alla berättelser om övernaturliga väsen som finns kring Kilsbergen uppkommit. Här hittas flera utrotningshotade mossor och lavar, som tack vare den höga luftfuktigheten och ostördheten funnit en fristad. Gamla granskogar är en mycket värdefull miljö och Sveaskog kommer att arbeta för att återskapa det i ekoparken.

Klapperstensfält

Präglat av inlandsisen

Kilsbergen har starkt präglats av inlandsisens dramatiska framfart för 10 000 år sedan. På få ställen i Sverige är den högsta kustlinjen så tydlig och lång som här. Vidsträckta klapperstensfält minner om den tid när havets vågor slog mot land och spolade bort allt löst jordmaterial. Strax ovanför högsta kustlinjen finns branta rullstensåsar som bildats när inlandsisen smälte och isälvar avsatte sten, grus och sand. I zonen kring högsta kustlinjen finns flera intressanta havsstrandararter, exempelvis idegran och jättelav, som lämnats kvar tusentals år efter att havet dragit sig tillbaka.

Nord möter syd

Kilsbergen har Sveriges tydligaste geografiska gräns. Här förenas det sydsvenska lövskogspräglade jordbrukslandskapet med det nordsvenska barrskogshöglandet, vilket har medfört en ovanlig artrikedom. Arter som normalt förekommer

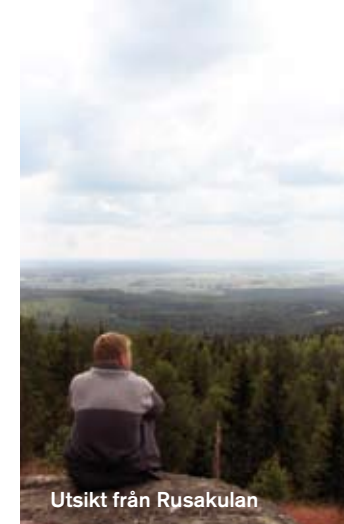
längre söderut samsas med arter som vanligtvis finns längre norrut. Både ek, bok och fågelbär växer här sporadiskt på den nordliga gränsen av sitt utbredningsområde. Här hittas även tre gnagare som normalt inte lever inom samma område. Det är den sydliga hasselmusen, den nordliga skogslämmeln (se framsida) och den mycket ovanliga buskmusen. Sveaskog kommer att förstärka den biologiska mångfalden ytterligare genom att göra en betydande satsning på löv- och ädellövskogar, vilket gynnar många växter och djur.

Järnbruken i Kilsbergen

Bergslagen var under 1500-1800-talen ett centrum för järnframställning i Europa. Även i Kilsbergen fanns det rikliga fyndigheter av järnmalm och under loppet av några århundraden etablerades ett 70-tal hyttor. Som bränsle i hyttornas masugnar användes träkol. Tusentals kolmilor runt om i Kilsbergen vittnar om en omfattande koltillverkning för att försörja hyttorna med kol. Stora mängder virke krävdes för kolmilornas behov av ved. Vid slutet av 1800-talet var skogen i bergen praktiskt taget slut. Bristen på träkol var en av orsakerna till den svenska bruksdöden och även början till slutet för Bergslagens järnframställning. I takt med att hytt- och gruvdriften expanderade så ökade befolkningen och torpen i Kilsbergen byggdes. Torparen hade ett strävsamt liv. Han arrenderade mark i utbyte mot arbete inom bergsbruket och samtidigt skulle han bruka sina torpmarker. Industrialiseringen under 1800-talet medförde att många torpare sökte sig till städerna för arbete och torpen övergavs.

Friluftsliv under alla årstider

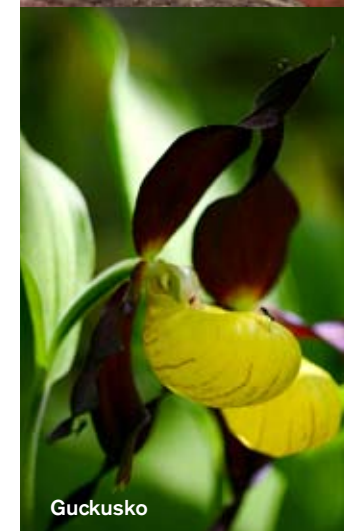
Närheten till Örebro har gjort norra Kilsbergen till ett uppskattat och flitigt nyttjat friluftsområde. Här finns en mängd olika aktiviteter till buds. Genom Kilsbergen passerar Bergslagsleden, en 28 mil lång vandringsled. Längs leden finns vindskydd för övernattnin, eldplatser, toaletter och dricksvatten med jämna mellanrum. Vintertid finns det mildtals med välpreparerade skidspår som tar motionären runt. I skogarna kring Ånnaboda finns ett par markerade cykelslingor för mountainbike och här finns även en skidbacke. I Kilsbergen sjöar finns naturliga samt inplanterade fiskbestånd. Ekoparken har även ett rikt fågelliv. Kilsbergen konferens & lodge (tel.: 019-29 55 00) erbjuder fiskekort till försäljning och har mer information om olika aktiviteter kring Ånnaboda.

Utsikt från Rusakulan

Tretåig hackspett

Guckusko

Skidåkare

Vandring

Mellersta Trolldalen